REGLEMENTAREA PRACTICII MEDICALE PRIN CODURI DE ETICA – JURĂMÂNTUL LUI HIPOCRATE

Ce este un cod de etică?

Un cod de etică este un document formal ce stabileşte standardele de comportament etic pentru un anumit grup de persoane şi scoate în evidenţă principiile etice ce se aplică în mod particular unui anumit grup de persoane.

Un prim efort de a reglementa comportamentul etic al celor care tratau bolnavii a fost făcut de Hipocrate.

HIPOCRATE

- s-a născut în anul 460 î. Hr. pe insula Cos din Grecia
- fiul lui Heraclid de la care a învaţat arta medicinei
- în anii 420 î. Hr. a fondat o şcoală de medicină pe insula Cos, apoi una în Thessalia
- cel mai vestit medic al Greciei antice, considerat ‘’Părintele Medicinei’’
- a murit în anul 377 î. Hr. în Larissa

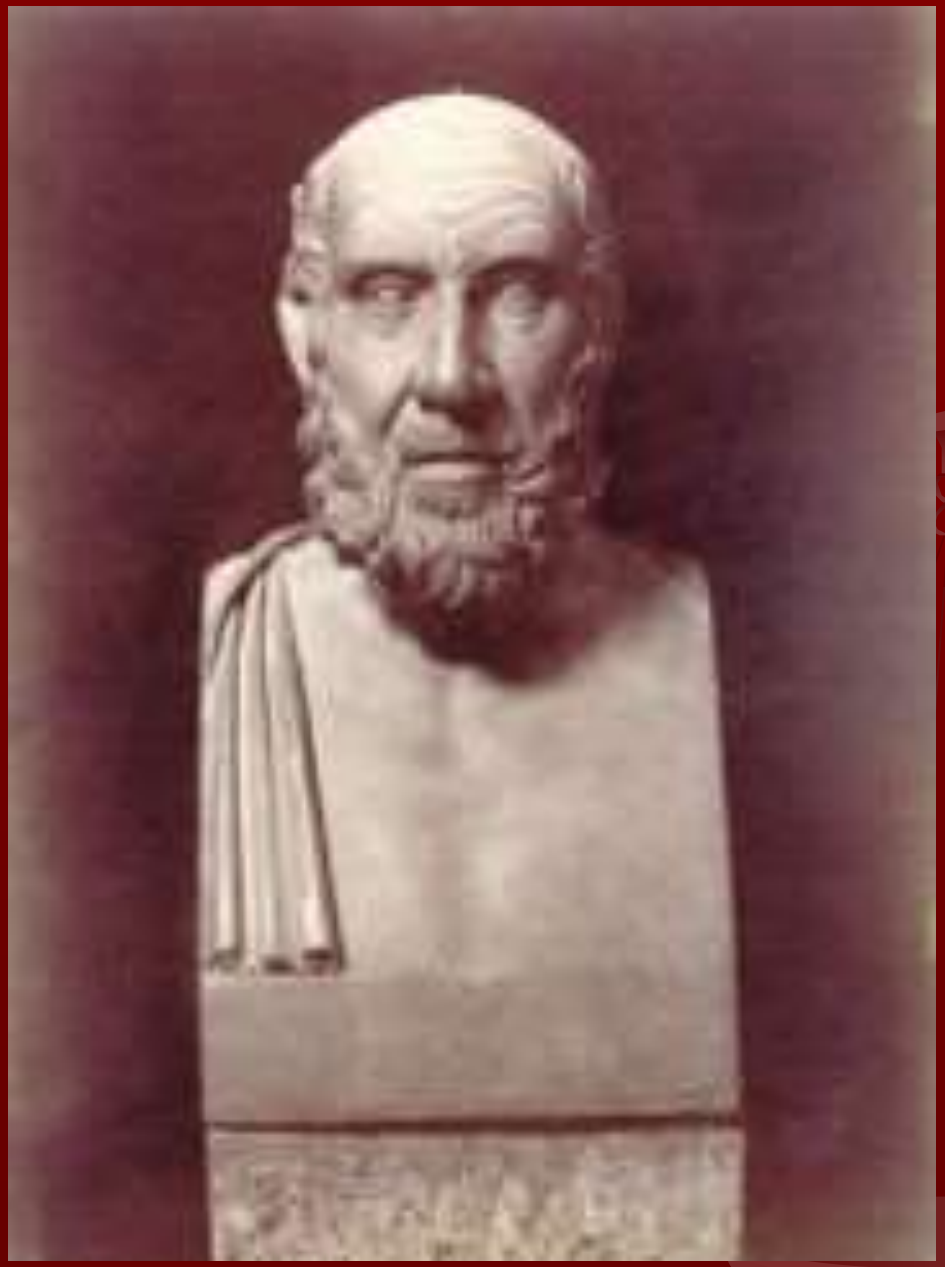

Hippocrate din Cos,
Bust aflat în "Galleria degli Uffizi", Florenţa

- moştenirea lasată de el este ‘’Corpus Hippocraticum’’, un volum care cuprinde 70 de lucrări de medicină dintre care istoricii cred că 6 îi aparţin cu siguranţă lui, iar celelalte au fost scrise de alţi autori

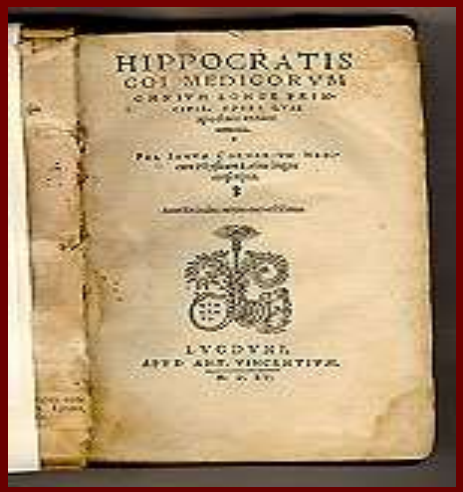

Corpul Hippocratic, ediţie 1555

Jurământul lui Hipocrate

- celebrul medic şi fondator al şcolilor de medicină a alcătuit acest jurământ pentru discipoli ca în felul acesta să-i oblige la moralitate şi responsabilitate

Jurământul lui Hipocrate

Jur pe Apolo medicul, pe Asclepios, Higia şi Panaceea şi iau ca martori pe toţi zeii, să respect după puterea şi priceperea mea următorul legământ:
Să preţuiesc ca şi pe părinţii mei pe cel care m-a învăţat această artă, să trăiesc în comun cu el şi dacă este necesar să împart şi bunurile mele cu el, să-i consider copiii ca pe proprii mei fraţi, să-i învăţ această artă dacă ei astfel doresc, fără plată sau vreo promisiune scrisă, să împărtăşesc fiilor mei şi fiilor învăţătorului meu, care m-a învăţat pe mine, şi discipolilor care s-au legat ei înşişi şi au fost de acord cu regulile profesiunii şi numai acestora, preceptele şi învăţăturile. Voi prescrie tratamentul pentru binele bolnavilor mei după capacitatea şi priceperea mea şi niciodată nu voi vătăma pe nimeni. Ca să fiu pe placul cuiva nu voi prescrie un medicament ucigător şi nu voi da un sfat care poate să-i cauzeze moartea. Nici nu voi da vreunei femei un pesar pentru a provoca avortul. Îmi voi păstra puritatea vieţii mele şi artei mele. Nu voi tăia ca să scot pietre chiar şi la bolnavii la care boala se manifestă. Voi lăsa această operaţie să fie făcută de cei ce practică acesta. În fiece casă unde ajung voi intra numai pentru binele bolnavilor mei, ţinându-mă departe de orice rău făcut cu intenţie şi de orice ademenire şi mai cu seamă departe de plăcerile dragostei cu femei sau bărbaţi, fie ei liberi sau sclavi. Tot ce pot să aflu în timpul exercitării profesiunii mele sau în afara profesiunii mele sau în relaţiile zilnice cu oamenii ceea ce nu ar trebui răspândit, voi păstra ca taină şi nu o voi destăinui niciodată.
Dacă voi păstra acest jurământ cu credinţă să mă pot bucura de viaţă şi să-mi pot practica arta, respectat de toţi oamenii şi de-a pururi, iar dacă îl voi nesocoti sau îl voi încălca, soarta să-mi aducă doar nenorociri.

Comentarea formei iniţiale a Jurământului lui Hipocrate

"Jur pe Apollo, pe Asclepios, pe Higeea şi Panaceea, pe toţi zeii şi zeiţele, luându-i ca martori că voi îndeplini, pe cât mă vor ajuta puterile şi priceperea, jurământul şi legământul care urmează."

- răspundere faţă de autoritatea supremă
- Hipocrate a trăit într-o societate politeistă, dovadă fiind faptul că la începutul acestui jurământ enumeră zeii medicinei şi apoi toţi zeii şi zeiţele cunoscute grecilor

“Pe învăţătorul meu într-ale medicinii îl voi socoti deopotrivă cu cei care m-au adus pe lume, voi împărţi cu el averea mea şi, la nevoie, îi voi îndestula trebuinţele, pe copiii săi îi voi privi ca pe fraţii mei şi, dacă vor dori să devină medici, îi voi învăţa fără plată şi fără să le cer vreun legământ.”

- după zei primul în lista responsabilităţilor şi obligaţiunilor este învăţătorul şi profesorul, chiar înaintea pacientului
- mai mult, respectul acesta avea să se extindă şi faţă de descendenţii învăţătorului, adică fii, nepoţi sau strănepoţi pe care se obligă să-i înveţe arta medicinei fără a le predinde bani
- dacă cineva nu ştie a păstra respect faţă de cel care l-a învăţat, nu mai poate avea respect faţă de nimeni

“Preceptele, lecţiile orale şi tot restul învăţăturii le voi împărtăşi fiilor mei, fiilor învăţătorului meu şi ucenicilor uniţi printr-o făgăduială şi printr-un jurământ, potrivit legii medicale, dar nimănui altcuiva.”

- responsabilitate faţă de învăţătură
- şi următorul alineat se referă în întregime la învăţătură, cu privire la care medicul se obligă să transmită mai departe învăţăturile acestei arte fiilor lui şi fiilor maestrului lui şi acelor discipoli care au jurat după obiceiul medicilor şi nimănui altcuiva

“Le voi îndruma îngrijirea bolnavilor spre folosul lor, pe cât mă vor ajuta puterile şi mintea, şi mă voi feri să le fac orice rău şi orice nedreptate.“

- responsabilitate faţă de pacient
- medicul are obligaţia de a acţiona strict în interesul bolnavului , care reprezintă de fapt scopul profesiuni medicale, orice acţiune contrarie fiind incompatibilă cu exercitarea profesiei medicale
- datorează pacientului său loialitate şi totalitatea cunoştinţelor sale medicale

‘’Nu voi încredinţa nimănui otrăvuri, dacă îmi va cere, şi nu voi îndemna la aşa ceva, tot astfel nu voi încredinţa nici unei femei leacuri care să o ajute să lepede.”

- responsabilitate faţă de viaţa umană
- interzicerea eutanasiei şi avortului, care, în zilele noastre reprezintă subiecte controversate

“Nu voi tăia ca să scot pietre chiar şi la bolnavii la care boala se manifestă. Voi lăsa această operaţie să fie făcută de cei care practică aceasta.”

- responsabilitate faţă de limita cunoştinţelor
- colaborare între medici
- unii medici (din aroganţă, lăcomie etc.) efectueaza manevre sau interventii pentru care nu au suficientă competenţă sau pentru care sunt total incompetenti

“În orice casă aş intra, voi intra spre folosul bolnavilor, păzindu-mă de orice faptă rea şi stricătoare comisă cu bunăştiinţă, mai ales de ademenirea femeilor şi a tinerilor liberi sau sclavi.”

- responsabilitate privitoare la morala comportamentului in general si a celui sexual in particular
- interzicerea întreţinerii de relaţii sexuale cu pacienţii

“Orice aş vedea şi aş auzi în timp ce îmi fac meseria sau chiar în afară de aceasta, nu voi vorbi despre ceea ce nu-i nici o nevoie să fie destăinuit, socotind că, în asemenea împrejurări, păstrarea tainei este o datorie.”

- responsabilitatea păstrării secretelor profesionale
- confidenţialitate medic-pacient
- echipa medicală nu trebuie să dezvăluie informaţiile obţinute din relaţia cu pacientul altor persoane care nu sunt implicate direct în îngrijirea acestuia.
- excepţiile sunt făcute doar când pacientul îşi dă acordul privind răspândirea informaţiilor confidenţiale sau când legea cere eliberarea anumitor informaţii.

Informaţiile restricţionate includ date ca: nume, diagnostic, vârsta, examene de laborator, proceduri chirurgicale.

“Dacă voi respecta acest legământ fără să-l calc fie să ma bucur pe deplin de viaţă şi de meseria mea, pururi cinstit de ceilalţi, iar dacă îl voi nesocoti şi voi fi un sperjur, merit să am o soartă dimpotrivă.”

- ultimul paragraf al renumitului Jurământ a lui Hipocrate este intenţionat să-l facă conştient pe cel ce se obligă cu acest legământ cu privire la beneficiile respectării sau consecinţele încălcării lui
- o concluzie în care se cer sancţiuni din partea divinităţii în sens pozitiv (binecuvântare) pentru cel care respectă jurământul şi în sens punitiv (damnaţiuni) pentru cel care îl încalcă

Evaluarea gradului de aplicabilitate a perceptelor Jurământului lui Hipocrate în condiţiile medicinii actuale

Multe din principiile acestui jurământ sunt şi astăzi valabile:

- ‘’primum non nocere’’. Originea acestui principiu nu se cunoaşte, el nu se regăseşte în Jurământ. O formă apropiată a acestuia poate fi găsită în Corpus Hippocraticum: ”a ajuta, sau cel puţin a nu face rău”
- păstrarea secretului profesional
- interzicerea relaţiilor intime cu pacienţii

Altele reprezintă subiecte controversate:

- interzicerea avortului
- interzicerea eutanasiei

Profesorul chirurg Giorgio Lannetti de la Universitatea din Roma s-a implicat într-o campanie prin care speră să se renunţe la Jurământul lui Hipocrate pe motiv că "pasajele privind interzicerea practicării avortului şi eutanasiei nu mai sunt de actualitate şi pe care medicii rezidenţi ştiu din start că nu vor fi capabili să le respecte." El susţine că Jurământul rostit de absolvenţii de la Medicină trebuie eliminat complet sau “modificat radical“.

Alţi medici italieni sunt de părere că Jurământul ar trebui păstrat aşa cum este. Este cazul profesorului Mauro Moroni, de la Universitatea de Boli Infecţioase din Milano, care a declarat ca el personal le-a dat tinerilor medici să citească Jurământul scris în greceşte chiar pe un pergament. “Unele valori nu se schimbă“, a precizat el.

Alternative ale Jurământului lui Hipocrate

Rugăciunea Rabinului Mose Ben Mainmon
- zis Maimonide -

‘’Doamne Sfinte, înainte de a-mi începe munca sfântă spre a-i vindeca pe cei creaţi de Tine, îmi ridic ochii spre Tronul Tău ceresc, cerându-Ţi curaj şi putere ca să-mi îndeplinesc munca cu cinste şi ca să nu fiu orbit de dorul banilor şi al renumelui.

Ajuta-mă să văd în fiecare suferind care ar veni să-mi ceară sfatul, pe Om, oricine ar fi, bogat sau sărac, prieten sau duşman, bun sau rău, dă-mi să văd în el omul suferind şi numai omul.

Şi dacă voi da peste medici mai înţelepţi decât mine, fă-mă să învăţ de la ei.

Iar dacă cei nepricepuţi işi vor bate joc de mine, fă-mă ca în ciuda lor, să cred în dragostea mea pentru meseria mea.

Numai adevărul să-mi lumineze calea, căci orice greşeală în drumul meu poate aduce moartea şi durerea făpturilor tale.

O! Doamne Dumnezeului al milei şi al îndurării, întăreşte-mă, sprijină-mă şi insuflă-mi linişte şi calm. Amin!”

Jurământul lui Maimonide

Sunt gata să-mi încep îndeletnicirea.

Vino-mi în ajutor, Dumnezeul meu, ca să-mi pot îndeplini munca aşa cum se cuvine !

Pune în inima mea iubirea de ştiinţă şi de adevăr şi iubirea de făpturile tale.

Îndepărtează de mine iubirea de necuvenite cîştiguri şi iubirea de faimă, căci asemenea înclinaţii sunt contrare iubirii de adevăr şi iubirii de făpturile tale.

Fă ca trupul şi sufletul meu să fie dîrze şi dă-le puteri ca să poată oricînd să fie de folos celui sărman şi bogatului, omului bun şi celui rău, prietenului şi duşmanului.

Fă, Doamne, ca-n cel atins de boală să nu văd altceva decît omul…

Fă-mă să ţin seama, în faţa celor din breasla mea, de sfaturile celor ştiutori cu adevărat şi ale celor dornici să mă înveţe să înţeleg, căci mare şi de necuprins este întinderea ştiinţei !

Textul actual

La primirea în rândurile Colegiului Medicilor din România, medicul va depune jurământul lui Hipocrate în formularea modernă adoptată de Asociaţia Medicală Mondială în cadrul Declaraţiei de la Geneva din anul 1975:

"O dată admis printre membri profesiunii de medic,
Mă angajez solemn să-mi consacru viaţa în slujba umanităţii.
Voi păstra profesorilor mei respectul şi recunoştiinţa care le sunt datorate,
Voi exercita profesiunea cu conştiinţă şi demnitate,
Sănătatea pacienţilor va fi pentru mine obligaţia sacră,

Voi păstra secretele încredinţate de pacienţi, chiar şi după decesul acestora,
Voi menţine, prin toate mijloacele, onoarea şi nobila tradiţie a profesiunii de medic,
Colegii mei vor fi fraţii mei,
Nu voi îngădui să se interpună între datoria mea şi pacient consideraţii de naţionalitate, rasă, religie, partid sau stare socială,
Voi păstra respectul deplin pentru viaţa umană de la începuturile sale chiar sub ameninţare şi nu voi utiliza cunoştiinţele mele medicale contrar legilor umanităţii.
Fac acest jurământ în mod solemn, liber, pe onoare!"

Alte coduri de etică şi deontologie folosite în prezent

Declaraţia de la Geneva emisă în 1948 după Codul de la Nurnberg (1947) şi amendat în 1983 de către Asociaţia Mondială Medicală, prezintă în forma actuală următorul conţinut:

‘’La momentul admiterii mele în cadrul corpului acestei profesiuni:

În mod solemn îmi voi pune viaţa în serviciul umanităţii. Voi acorda profesorilor mei respectul şi gratitudinea ce li se cuvine. Îmi voi practica profesia cu conştiinţă şi demnitate. Sănătatea pacienţilor mei va fi principala mea preocupare.

Voi respecta secretele care îmi sunt încredinţate, chiar dacă pacientul a murit. Voi menţine prin toate puterile mele tradiţia, puterea şi onoarea profesiunii medicale. Colegii mei vor fi ca fraţii mei. Nu voi permite considerentelor de ordin social, politic, religios, rasa sau naţionalitate să se interpună între mine şi pacientul meu. Voi menţine respectul pentru viaţa umană încă de la începutul ei şi nici chiar sub ameninţare nu îmi voi folosi cunoştiinţele medicale contra legilor umanităţii. Fac aceste promisiuni solemn, liber şi pe cuvântul meu de onoare.”

De fapt ce este Jurământul lui Hipocrate decât o formă sublimă prin care medicul este chemat să vegheze la sănătatea semenilor săi, îşi asumă un set de principii ce s-au tradus şi se vor traduce mereu nu numai ca înalte prescripţii de ordin moral ci şi ca veritabile norme juridice.

Şansa unui medic de a deveni bun, constă nu doar în pregătirea profesională, care este capitală, ci şi în dezvoltarea conştiinţei că tot ceea ce face se află sub semnul providenţei, al datoriei faţă de semeni şi faţă de Dumnezeu şi mai ales sub semnul dragostei.